

שבת פ

משה שווערד

1. תוספות רא"ש על שבת דף פ/א

[1] ורש"י פירש שתי אותיות בדיו כגון בדיו יבש, ולא נהירא לי דדיו יבש לא חזי למיכתב ביה ואין אדם טורח לגבל דיו לכתוב שתי אותיות [2] אלא בדיו לח מיירי שנושא אותו בידו:

2. רש"י שבת דף פ/א

אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס - מי מיצטרפי או לא ואי אמרת תיפוק ליה משום קולמוס לא מחייב עליה [1] משום שהוא טפל לפחות מכשיעור דתנן לקמן (שבת צג, ב) המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפילה לו:

3. המאירי על מסכת שבת דף פ/א

ועל הקסת והקולמוס אי אתה מחייבו שהמוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי [2] ואף לדעת האומר חייב אתה מפרשה בשגג בדיו והויז על הכלי שאין חטאת [אלא] בשוגג:

4. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף פ עמוד א

כתיבתן זו היא הנחתן. פירוש וחייב אף משום הוצאה, ובאידך דרבא פטור משום הוצאה אבל משום כתיבה לעולם הוא חייב, וזימנן דפטור משום כתיבה אם היא כתיבה שאינה נהגית כלל.

5. המאירי על מסכת שבת דף פ/א

כבר ביארנו במשנה ששיעור הוצאת הדיו הוא [1] בכדי לכתוב שתי אותיות ולדעת סוגיא זו שיעור זה הוא בין שהוציאו בפני עצמו בין שהוציאו בקולמוס בין שהוציאו בקומרין ר"ל קסת אף על פי שא"א לכתוב מהם שתי אותיות שאי אפשר שלא ישאר מעט בקסת או בקולמוס [2] ושתלמוד המערב חולק לומר שבכלי או בפני עצמו צריך יותר ...

6. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף פ/א

בעי רבא אות אחת וכו'. הקשה רש"י תיפוק ליה משום קולמוס, משמע דאקלמרין לא קשה ליה דפשוט לתרוצי דכלי בטיל אגב דיו, אך הכא הקולמוס צריך ליה התם לכתוב בו שאי אפשר להוריקו ממנה למקום אחר דא"כ איננו קולמוס אלא קלמרין וע"כ צריך למיכתב באותו קולמוס עצמה וכשצריך לאותו כלי איננו נעשה טפל כמבואר לקמן צ"ב ע"ב ...

7. שפת אמת על שבת דף פ/א

והנה רש"י כ' דהא דלא מתחייב על הקולמוס הואיל ובטל לגבי הדיו. ובאמת אין זה מוכרח הואיל והכתיבה נעשה ע"י הקולמוס כמו ע"י דיו למה יהי קולמוס טפלה. וכמ"ש בירושלמי לקמן (פ"י ה"ה) דדוקא בתותים הצריכין להכלי הכלים טפלין לאוכל ע"ש, [1] וצ"ל בכוננת רש"י דמיירי באופן דא"צ לקולמוס דיש שם קולמוסים אחרים ובכה"ג שפיר היא טפלה לדיו. [2] אך גם בל"ז י"ל דהא דאינו חייב על הקולמוס מיירי בשלא הניח הקולמוס רק על הדיו מתחייב בשעת הכתיבה כדלקמן משא"כ על הקולמוס:

8. המאירי על מסכת שבת דף פ/א

הוציא דיו כשיעור אות אחת וכתבה וחזר והוציא כשיעור אות אחרת וכתבה בהעלם אחד פטור שבשעה שהיציא את השניה כבר חסר שיעור הראשונה שנתבשה וכשגמרה הוצאתו אין כאן שיעור שתי אותיות ומ"מ משום כתיבה חייב כמו שיתבאר בפרק הבונה אף באחת בשחרית ואחת בין הערבים ושמא תאמר ולענין הוצאה מיהא שאתה פטור מאי שנא מחצי דית חלב שחרית וחצי דית בין הערבים שחייב בהעלם אחת אף על פי שבשעת אכילת השניה כבר חסר שיעור הראשונה בזו דרך אכילה כך הוא ואין הולכים באכילה לטוף אכילה שאף כשאכל כזית בבת אחת מ"מ אין כזית במעין אלא שכבר נהנה גרונו בכזית אבל לגבי שבת אנו צריכים לעקירה והנחה בשתי אותיות

ומ"מ בהוצאה הוא שאינו חייב אבל בכתיבה חייב כמו שביארנו וי"מ אותה בצד שאין לחייבו על הכתיבה כשהן שתי אותיות שאין בהן תיבה על הדרך שיתבאר:

9. המאירי על מסכת שבת דף פ/א

הוציא דיו כשיעור אות אחת וכתבה וחזר והוציא כשיעור אות אחת וכתבה בעלמם אחד פטור שבשעה שהוציא את השניה כבר חסר שיעור הראשונה שנתכבשה וכשגמרה הוצאתו אין כאן שיעור שתי אותיות ומ"מ משום כתיבה חייב כמו שיתבאר בפרק הבונה אף באחת בשחרית ואחת בין הערבים **ושמא תאמר ולענין הוצאה מיהא שאתה פוטרן מאי שנא מחצני זית חלב שחרית וחצני זית בין הערבים שחייב בהעלם אחת אף על פי שבשעת אכילת השניה כבר חסר שיעור הראשונה בזה דרך אכילה כך הוא ואין הולכים באכילה לסוף אכילה שאף כשאכל כזית בבת אחת מ"מ אין כזית במעין אלא שכבר נהנה גרונו בכזית אבל לגבי שבת אנו צריכים לעקירה והנחה בשתי אותיות** ומ"מ בהוצאה הוא שאינו חייב אבל בכתיבה חייב כמו שביארנו וי"מ אותה בצד שאין לחייבו על הכתיבה כשהן שתי אותיות שאין בהן תיבה על הדרך שיתבאר:

10. שערם מצויינים בהלכה

בשאג"א (סי' פא), בחצני שיעור באיסורי אכילה, דאסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי, וקי"ל אם אכל כזית בכא"פ מצטרף וחייב עליו, ואפי' אוכלם בחתיכות קטנטנות בזה אחר זה מצטרפים, משא"כ איסור בל יראה דשיעורו בכזית כדתנן בריש מס' ביצה, אם היה ברשותו רק חצי שיעור, ונסתלק קודם שבא לרשותו חצי האחר, אינו חייב, עיי"ש היטב. ועי' מה שהאריך בזה בשו"ת חסד לאברהם (סי' כח). אלא דצ"ע מהא דאיתא במס' חולין (קג:) אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל חצי זית אחר חייב, וצ"ל דשם חייב מפני שהנאת החיך עדיין קיימת מן התחלת אכילה, ולבסוף נהנה בכזית.	הוציא חצי גרוגרות אחת והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרות אחת וקידם והגביה ראשונה קודם הנחת שניה וכו' הרי כמי שנשרפה ופטור. עי' מש"כ לעיל (עד. ד"ה וכי מותר לאפות) בדיון חצי שיעור באיסורי שבת, ויש להעיר דבאיסורי אכילה אינו כן, דאם אכל חצי שיעור, הרי אינו עוד לפנינו, ואפי"ה כשאכל חצי שיעור אחר בתוך כדי אכילת פרס חייב, וטעמא משום דזהו דרך אכילה, וסוף סוף שיעור שלם אכל ומנח במעיו, משא"כ הכא באיסור הוצאה שהוציא השיעור שאסרה התורה, אלא שחלק השיעור לשנים ולא הוציאם בפ"א, אינו חייב עד שיהיו מונחים לפנינו ביחד, וכעין זה כתב
--	--

11. שערם מצויינים בהלכה

נעשה כמי שקלטה כלב וכו'. פרש"י והכא נמי כי גמרה הוצאה בטלה להנחה קמייתא והויא כמאן דליתא. וכ"כ הרמב"ם (שבת פ"ח הכ"ג). ועי' בפרי מגדים (פתיחה כוללת ד"ה נסתפקתי אם) שנסתפק לענין שאר מלאכות של שבת כגון קצירה וכדומה אם אין חצי שיעור הראשון קיים, אם חייב על חצי השיעור השני, דאפשר דוקא בהוצאה הדין כן דמלאכה גרועה היא, עיי"ש. ומרש"י כאן נראה דוקא גבי הוצאה הוא כן ומהטעם שכתב. ועי'

12. רש"ש מסכת שבת דף פ עמוד א

גמרא [ה"ק ואם קדם והגביה כו' נעשית ראשונה כמי שקלטה או שנשרפה. פירוש דפטור מטעם דבעידנא דאפקא לבתרייתא ליתא לקמייתא דלצטרפי וכדאמר לעיל לענין חסרה ורש"י דתלי לה בהא דקלטה כלב דס"פ הזורק תמוה דהתם הוא מטעמא דלא נעשית הנחה מכחו]:

13. ספר אפיקי ים ח"ב - סימן ד - ענף ח

והנה מבואר בשבת ד"פ ע"א. דבהוציא חצי גרוגרות והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרות והניחה, אם קדם והגביל ראשונה קודם הנחת שני פטור, משום דתו ליכא ראשונה לצרופי בהדי שני, וכל שכן בנשרפה ראשונה קודם הנחת שני. חזינן דלא מיחייב ע"י צירוף, אלא באופן דבהשלמת השיעור, איכא כל השיעור לפנינו. ובפמ"ג בפתיחה להלכות שבת חקר, אם גם בכל המלאכות בעינן, שיהי' החצי שיעור הראשון קיים בעת ההשלמה, ואפשר דהוא דוקא דין בהוצאה, משום דהיא מלאכה גרועה יעו"ש. ועפ"ז חקר במנחת חינוך מצוה ט"ו, בהוצאת בשר הפסח דאסור בלאו דלא תוציא, אם הוציא חצי שיעור ואח"כ עוד חצי שיעור. וקודם השלמת השיעור נשרף החצי שיעור הראשון, אם עבר בלא תוציא. דהלא בפסחים דפ"ה ע"ב למד הוצאה דפסח מהוצאה דשבת, ובשבת כה"ג אין מצטרפים. ולענ"ד נראה בזה, דאם באמת הטעם בשבת, משום דהוצאה מלאכה גרועה, ואין לך בו אלא חודשו כמ"ש הפמ"ג ז"ל. א"כ ברור דלא שייך לענין זה, ללמוד פסח משבת, דכבר כתבנו דהחידוש בשבת, אינו אלא בהא דהוא ככל המלאכות, להתחייב עלי' כרת וסקילה. אבל פשוט הוא לפי"ז דבפסח אין שום חידוש כלל, וכמו שאין חידוש בלאו דשבת ע"כ, ולא שייך ללמוד משבת רק לענין עצם ההוצאה, דבעינן עקירה והנחה כשבת, דבלא"ה לא הו"א ע"ז שם הוצאה כלל. א"כ פשוט הוא, דאי משום הא, שפיר מצטרפי שני חצאי שיעור, אף דלית' לראשון בעת הוצאת השני, ולא עוד, אלא דנראה בלא"ה דלא משכח"ל כלל. גם באית' לחצי שיעור הראשון בעינן, שיצטרף עם השני בהשלמה, דהנה הדין מבואר ברמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות פסח הלכה א'. דאין מוציא אחר מוציא בפסח, שכיון שהוציא הראשון נפסל, ומקורו טהור מירושלמי שם, ומבואר בש"ס שם דף פ"ה ע"א. בהא דמוקי למתני' דאבר שיצא מקצתו, דלית בי' כזית, הרי דגם במוציא פחות מכזית נפסל ביציאה. וא"כ ממילא לא שייך צירוף כלל, בשני חצאי שיעור, אם נצריך שיהי' חצי שיעור הראשון קיים, דהרי כיון שהוציא הראשון נפסל. ושוב לענין איסור הוצאה הוי כנשרף, דהא בפסול ליכא איסור הוצאה, וממילא ל"ש תו צירוף, ולא עוד, אלא לפי"ז יחודש לן דין חדש, למ"ש גדולי האחרונים ז"ל, דכל היכא דלא שייך צירוף, אין איסור בחצי שיעור מה"ת, א"כ יהי' מותר מה"ת בכאן להוציא חצי שיעור, כיון דלא אתי כלל לידי צירוף כמ"ש:

אבל האמת נראה כמ"ש, דאם בשבת הטעם דבעינן צירוף שני החצאי שיעור, משום דמלאכה גרועה היא, ואין לך בו אלא חידוש. כמ"ש הפמ"ג ז"ל, א"כ בפסח בודאי יתחייב גם בלא צירוף, והיינו אף דלית' לראשון כבר. ...

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף פ עמוד א

הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות אחת וכתבה פטור מ"ט בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר ליה שיעורא דקמייתא. ולכא' צריך ביאור, דא"כ אף באופן שהוציא שתי אותיות כאחת וכתבן לא יצטרפו, שהרי מיד אחר שכתב האות הראשונה כבר נחסר משיעורה [דהרי מיד נדבק כל שהוא ממנה לנייר וחסר משיעור אות], וכשחוזר וכותב האות השניה הרי כבר חסרה לקמייתא והיאך יצטרפו, ולמה נקט רבא דבריו באופן מסויים שהוציאם בזו אחר זו, ועוד, דהרי רבא גופיה קאמר בסמוך המוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב, ולמה חייב, והרי אין צירוף ביניהם.

ומשמע מזה, דכל מאי דאמרינן שאם נתחסר השיעור מהחצי הראשון לא מצטרף, הני מילי אם הוציא שני החצאים בזה אחר זה, אבל אם הוציאם בבת אחת, אף שהניחם בזה אחר זה, לא איכפ"ל אם נתחסר החצי הראשון כשמניח החצי השני, וצ"ע מסברא, [ובמהדו"ב אמר רבינו, שאם כותב כאחד, בזמן שכותב האות השניה, עדיין לא מתייבשת האות הראשון ולא נחסר שיעורה, וע"כ שפיר מצטרפי, וצ"ב].

15. תוספות מסכת שבת דף פ עמוד א

והעבירה דרך עליה - מפרש הרב פורת דה"ה אפי' שלא דרך עליה אם העבירה תוך שלשה לקרקע מצטרף דהא אמרינן בסמוך בהעלם אחד חייב אפילו לשתי רשויות ואפילו רבי יוסי לא בעי אלא רשות אחת אבל עליה לא בעי ונקט דרך עליה דאפי' גבוה מן הקרקע ג' טפחים חייב כיון דהוי תוך ג' לחצי גרוגרת המונחת ע"ג קרקע.

16. תוספות רא"ש על שבת דף פ/א

לרשות אחת חייב לשתי רשויות פטור. הקשה ר"ת מהא דאמרינן לקמן פרק הבונה כתב אות אחת בטבריה ואות אחת בציפורי חייב מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי, ונ"ל כגירסת ר"ח מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור דעקירה בעינן ממקום אחד, ונראה שיש לישב גרסת הספרים דודאי גבי כתיבה אית לן למימר דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי דבשעת כתיבה כבר נגמרה המלאכה אלא צריך לקרבן שיהו נהגין זה עם זה אבל הכא דמלאכה דעבד היינו הוצאה ואינה נגמרת עד דמייתי תרווייהו לרשות אחת:

17. שפת אמת על שבת דף פ/א

שם בגמ' רי"א לרשות א' חייב לב' רשויות פטור. נראה דה"ה להיפוך ס"ל לר"י דכשמוציא שני גרוגרות כל אחד לרשות אחר חייב שתיים כיון דחלוקין לרשויות חייב שתיים אפי' בהעלם אחד וצ"ע:

18. שפת אמת על שבת דף פ/א

ברש"י ד"ה פיסלא כו' וממלא כל רחבו כו'. נראה כוונת רש"י ז"ל דהיכא דרשות מפסיק ולא בכל רחבו נהי
במקום הזריקה יש רשות המפסיק ביניהם מ"מ כיון דקאי לפרש הא דאמר ר"י לשתי רשויות פטור וכיון דבסוף
כלות רשות המפסיק וחוזר להיות אחד נקרא רשות אחת ולא הוי הפסק [אע"ג דלענין גיטין לא בעינן שיהא
ממלא כל רוחב הרשות]:

19. משכנות יעקב

שאלה זו ותשובתי שלחתי לק"ק בראדי ליד כבוד הרב
הגאון המפורסם ג"י וכו' כוהר"ר אפרים זלמן מרגליות נר"ו
קכ **שאלה** ע"ד המנהג אשר בזמנינו להחיר לסלטל בכל
העיירות ע"י צורת הפתח בקנה מבאן כו' האף באותן
עיירות אשר יש בהן דרכים מפולשין ורחובות ושוקים רחבים י"ו
אמה וגם דרך המלך עוברת בהן אי שפיר עבדי או לא ;
תשובה מלאה ברור דלאו שפיר עבדי וחוששני להם מחמת.
דכנסה לה לא מיעבי ליעת הרמז"ם ורמז"ן ורש"י
דכברי כל שרחב י"ו אמה הוא רח"ר גמורה ולא צעו ס' רבוא
צוקעים צו והסכימו לדרכים הר"ן צפי כמה אשה והמגיד משה
והריב"ש והבב"מ צעו רח"ר ור"ת. הביאם בניו צפי שמי
וכן כ' הריב"ש צעירובין צפרק כ"ד מעצרון צעו ר"ת שדחה
דברי רש"י ז"ל שכתב דצפי דריסת ס' רבוא וכי שם שרוב הגאונים
דעתם כדברי ר"ת וכן הסכים גם הוא ז"ל שם וכן משמע בהגהת
מרדכי דשנה צעו ר"ת ממוין שחזיר לעלטל מה מן הנוכר לצית
ע"י ישמעאל ומה שנות לאמירי לישמעאל צריכ"ל לכתולת ע"י
ישראל דשרין משום כבוד הצריות. ואי ס"ל דאין לנו רח"ר שחה

ועוד גבי מקושש אמרין מעביר ד' אמה צריכ"ל כו' ומסתמא
כיב רחוק מן המטה כדו שלא ירחיבו ואפי"ה כיב שם
רח"ר ובודאי לא היו הולכין ס' רבוא כמו במתנה לוי. וזילקוע
חיתא שגלה משה אנשים לחפש ולבדוק ומלאו זה הקושש.
וכן בשבת ראשונה שיאלו מן העם ללקוע ולא מלאו והללו שבת
הרי שפיר"ה היה בכל סביבות הממנה רח"ר גמורה וכתוב אל יאל
איש ממקומו היינו עם הכלי ללקוע המן וכי ס' רבוא הלכו לרות
אי בודאי אלו הלכו לרות זה ואלו לרות זה וכי שמו העם ולקעו כו' ;
ועוד צפרק המזויז יין גבי כחול כדי לכתול עין אי מפרש בגמרא
שן לטעות כוחלת עין אי ומקשה מצרייהא דהני כדי
לכתול שחי עינים ומשני בעירניות ופירש"י כמה כפר"ה שאין רבים
מזויז שם ואין לריכין שם לניעות גדול וכוחלין צ' עיניהם והתם
לענין חיוב חטאת צריכ"ל איירי דלענין איסור הא ח"י שיפור איסור
מח"ת. ואי"כ כפר הזה שאין רבים מזויז איך ומלא שם רח"ר

לכתחייב המזויז כדי לכתול צ' עינים ואין לומר דמיירי בעירניות
שכן עכשיו צרכך והזויז שם כחול הזה זה אינו כיון שבמקום
שהזויז הוא חסוד וכשר להניע רבים מלניעין כמוהו מה איכפת
לך באשה הזאת אם היא צה כפר ועוד עכ"פ עתה שהיא צרכך
וכוחלת עין אי די צשיפור צני ככרך אלא ודאי צרו ופשוט דאיירי
שהזויז צכפר דשם לא חסוד פחות מכדי שחי עינים. ואפי"ה
חייבין עליו משום רח"ר. ומזה ראה צרורה דלא צעו ס' רבוא ;
ועוד כרי מזויז שגזרו חכמים על חקיפת שופר בשבת משום
שמה ילך אלל צקי ויעצירו כו' וצונן המקדש לא היו

20. חדושי הרמב"ן על מסכת שבת דף פ/א

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש. פי' פלוגתייהו דר"י ורבנן בשכיח טובא ושיעורו גדול. ושכיח אבל לא כל
כך ושיעורו קטן. דרבנן סברי בתר שכיח טפי אזלינן אע"ג דנפיש שיעוריה, ור"י סבר כיון דאיך נמי שכיח
אע"ג דלא שכיח כולי האי בתר שיעורא זוטא אזלינן לחומרא, ובעלי הגמרא יודעין שכל אלו הולכין על זה הדרך
ולפיכך הקשו מזה לזה, ואם לא מפני כן אין אומרים בשיעורי שבת זה דומה לזה שכל אחד לפי חשיבותו שיעורו:

21. חדושי הר"ן על שבת דף פ ע/א

למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש. וא"ת וכי משום דרבי יהודה יהיב בחרסית שיעורא דנפיש מיחייב למימרא הכי בכל שיעורי שבת אדרבא טפי מסתברא דבכל חד וחד אמר מאי דחזי ליה ובהאי נפיש ובהאי זוטרי, י"ל דכולהו בחד טעמא שייכך בשכיח טובא ושיעורא גדול, ושכיח אבל לא כל כך ושיעורא קטן, דרבנן סברי דבתר דשכיח טובא אזלינן אע"ג דנפיש שיעורא ורבי יהודה סבר כיון דאידיך נמי שכיח אע"ג דלא שכיח כולי האי בתר שיעורא זוטא אזלינן לחומרא:

22. חכמת שלמה מסכת שבת דף פ עמוד ב

שם רב הונא בר חייה אמר סטכת כו' נ"ב בריש אלו עוברין פרש"י לא איתפרש ול"נ שמן העשוי ומתוקן בבשמים קרוי בלשונם סטכת והיינו כמו שפי' הערוך מירא דכיא היינו שפי' מר לשון בושם אבל ר' ירמיה אמר שמן שלא הביאה שליש ולא על שם בישומו קרוי המור אלא על שם מרירתן ודו"ק:

23. רמב"ן על שמות פרק ל פסוק כג

ואולי נאמר שהצריך הכתוב להיותו חפשי, לומר שיוקח מן הצבי שהוא בהיותו חפשי מתהלך בין ערוגות הבשמים ומתענג כרצונו, כי כאשר ילכד ויעמוד ברשות אדם לא יעשה מור כי אם מעט ואיננו מבושם וזה דבר ברור:

24. דרשות חתם סופר, דרוש לה"ק ער"ת אדר, תק"ט לפ"ק

והכוונה בהחזרה למוטב הוא שקבלו תורה מרצון כידוע... והנה אחז"ל [שם י:]: כי שמו של מרדכי הוא ראש לכל הבשמים מר דרור מתרגמי' מרי דכיא, ומה ענין לזה. וי"ל דרמו לנו צורך הנס ותקפו כי כ' רמב"ן מר דרור היינו שילקטו המור מחיה שהי' דרור לנפשה ולא יצודו חיה וישימו בסד רגלה אעפ"י שאז יהי' המור יותר קל למצוא מ"מ אינו בטוב כ"כ אם אין החי' שלטה בנפשה כרצונה ע"ש [פי' כי תשא]. וזהו בעצמו רמז לקיום תורה ומצות של ישראל באונס היו מע"ט ההמה נחשבי' אצל הקב"ה כמור של חי' חבושה באסורים, משא"כ מנס אחשורוש ואילך שעשו מרצונם הי' כמור דרור לכן נקרא מרדכי ע"ש עיקר הנס כי רצה הקב"ה בזה התכלית שתהי' התורה מקובלת ברצון נפשם בדלא אניס...

25. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף פ עמוד ב

גמ' ואב"א מאי אנדיפא אפוטא וכי הא דהאי בר גליל וכו' ונפיק ערעותא מיחת' באנדיפו. נ"ב ראי' זו איננה מובן ומהיכא משמע מכאן דאנדיפי היינו אפוטא. וצ"ל דידוע היה דבימי ר' יוחנן ור"ל היה להם ספרא דאגדתא נכתבים בספר. עי' (גיטין ס' ע"א) והך עובדא דבר גלילאי דנפיק ערעותא מיחת' באנדיפי. נאמר בספרי דאגדתא. ויביא הש"ס שפיר ראייה דאנדיפי היינו אפוטא דהרי באגדה זו השתמשו ג"כ בלשון אנדיפי על פדחת וזה אמת. וכן מצאתי ג"כ בבראשית רבה פע"ג את צאן לבן הנותרות ר"ל אמר מנהון בישין כמא דאת אמרת ונתור ככי ושינא דקיסרי. והך דנתור שיני וכיכי דקיסר הוא אצלנו בש"ס (חולין נ"ט ע"ב) בעובדא דריב"ח וקיסר. הרי דאגדה זו היתה מפורסמת וידוע עד שהביאו ראייה במדרש מספרי אגדה להשתמשות הלשון:

26. המאירי על מסכת שבת דף פ/ב

משחרב בית המקדש תקנו חכמים שבאותו הדור להעלות חורבנו על ראש כל שמחה ומ"מ סד אדם את ביתו בסיד ואין צריך להשחירו בתבן ובעפר אלא בסיד לבדו ומותר לערב בו חול לחזקן אלא שמ"מ משייר בו דבר מועט בלא סיד והוא אמה על אמה:

27. תוספות הרא"ש מסכת שבת דף פ עמוד ב

קילקולו זה תקונו. קשה לריב"א על מה שפירש רש"י דאי לאו דמקלקלו ומשחירו לא הוה משתרי דא"כ לא מיירי מתניתין אלא לאחר החורבן ועיקר שיעורי דמתני' בשעה שהבית קיים איירי לידע בכמה מתחייב חטאת וסקילה, ויש לתרץ דנפקא מינה בהאי שיעורא דלכשיבנה בית המקדש יביא חטאת ולשון רבותיו ניחא טפי.

28. חשק שלמה מסכת שבת דף פ עמוד ב

גמרא אפילו תימא רבנן קילקולו זהו תיקונו ופירש"י דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה משתרי. ונ"ב לכאורה תמוה דהא לפי פירושו ע"כ מתני' לאחר חורבן הבית מיירי וא"כ מאי נ"מ לענין שיעורא הא חצי שיעור אסור מה"ת וחטאת ליכא בזה"ז וצע"ג ואולי דנ"מ כשיבוא משיח ב"ב ידע שחייב חטאת וכמו דאמרין בר"י בן אלישע לעיל דף י"ב ע"ב ודוחק:

29. שפת אמת על שבת דף פ/ב

שם בגמ' תנא קנה כדי לעשות קולמוס כו'. נראה דדוקא במוציא קנה לעשות קולמוס בהא מיבעיא להו לומר דהשיעור היא שיהי' מגיע לקשר עליון, אבל במוציא קולמוס גופא אפי' אם אין מגיע אלא לקשר תחתון מחייב כיון דבשעת הדחק יכולין לכתוב בו [ואפי' למ"ד לעיל (ע"ו). אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה ופטור, היינו משום דראוי לאכילה שלא ע"י הדחק משערינן במידי דאורחי' אבל הכא ע"כ משתמש בו כמו שהוא]:

30. ספר בניהו בן יהודע על שבת דף פ/ב

שם נפקת ערעיתא מן כותלא, מחתיה באגריפי. פירש רש"י פדחתו רצונו לומר מצחו, ונראה לי בס"ד הטעם דמחתיה במצחו, כי כל מעשה האדם כתובים בשרטוטי המצח, וגם נרשם שם בחינתו ושרשו, ולכך מכסים המצח בזמן המגיפה, ועל כן עקצתו שם, להורות דכפי הרשום במצחו אינו ראוי לדרוש במעשה מרכבה...

31. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף פ עמוד ב

(טו) הכי אמר רב נחמן כגרוגרת מביצה קלה. והנה האחרונים דנו בגומע ביצה חיה, מהו שיעורו לענין ברכה אחרונה, אם דינו כאוכלין, ושיעורו בכזית, או דחשיב כמשקין, ושיעורו ברביעית, ויש מהאחרונים שרצו להוכיח מהכא דחשיב אוכלין, דהרי לגבי שיעורי שבת קיי"ל, דשיעור חשוב באוכלין הוא בכגרוגרת, ובמשקין הוא ברביעית, וא"כ מדאמרין בסוגיין דשיעור הוצאת ביצה הוא בכגרוגרת, א"כ ש"מ דחשיב אוכלין, [וא"כ שיעורו בכזית], ויש שדחו ראיה זו, דהרי הכא איירי לענין לבשל ביצה זו, והרי אחר שמבשלה היא מתקשית, והוי אוכל לכו"ע, וע"כ שפיר אמרינן ביה דשיעורו בכגרוגרת כאוכלין, אבל לענין ביצה חיה, אכתי י"ל דחשיב משקין, אמנם באמת זה אינו, דהרי שפיר יתכן שהוא מבשלה ואינה מתקשית לגמרי, ומ"מ אמרינן דשיעורה הוא דוקא בכגרוגרת ולא ברביעית.

32. דף על הדף שבת דף פ עמוד ב

בגמ': ומאי שנא כל שיעורי שבת כגרוגרת והכא כביצה וכו' כגרוגרת מביצה קלה.

וברש"י כל שיעורי שבת באוכלין וכל הוצאתו וקצירתו וטחינתו כגרוגרת, כגרוגרת מביצת תרנגולת שהיא ממחרת לבשל ולא כביצה שלימה שעורו.

נשאל הגאון ר' עובדיה יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סי' יא, ב') ע"י הגאון ר' עזרא עטייה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, מי שגומע ביצה חיה האם דינה כמשקין ושיעורה ברביעית וע"כ אין לברך עליה ברכה אחרונה כי אין בה רביעית, או שדינה כאוכלין ושיעורה בכזית וע"כ יש בה שיעור לברך ברכה אחרונה.

וכתב דלכאורה משמע מגמרא ומרש"י דילן דשיעור ביצה הוי כשיעור אוכלין דהוי כגרוגרת ולא כשיעור משקין דהוי ברביעית, הרי דביצה חיה דינה כאוכלין.

אך כתב דאין מזה ראיה, דהלא כאן מיירי במוציא עצים כדי לבשל אותה ביצה, וע"כ היות ואחרי הבישול יש לה ודאי תורת אוכל, אז גם במוציא עצים לבשלה שיעורה בבישול גרוגרת מן הביצה, משא"כ בשאלה הנ"ל מיירי דגומעה כשהיא חיה דהוי דרך שתיה, שפיר בזה יש להסתפק אם הני כאוכלין או כמשקין.

ועי"ש מה שמאריך להוכיח בזה, ומסקנתו דהוי כמשקין ואין לברך ע"ז ברכה אחרונה, עיי"ש.